

A SZÉKELY MÓZES EMLÉKTÁBLA TÖRTÉNETE BRASSÓBAN*

Ha mostantól kezdve valaki meglátja itt a brassói unitárius templom udvarán ezt az aranybetűktől fénylő díszes vörös márványtáblát, bizonyos rezignált csodálkozással olvassa el a rajta levő szöveget:

1603

Hős Székely Mózes feje itt porladt koszorutlan.

Amde a hü kegyelet kőbe iratta nevét.

EMKE. 1889.

Biztosan lesznek olyanok, kik szülőföldünk történetének alaposabb ismerete alapján tudják kiról is van szó, de az sem lehetetlen, hogy sokan értetlenül csóválják majd fejüket. Mert Erdélyről sokat hallhattak, s ma is napirenden van ennek történelemidézése, de sajnos sokan sok helyen nem tudatosan másképpen idézik, mint ahogy valójában történtek az itteni események. Néha sok mindent hozzátesznek, máskor még többet elhallgatnak a valóságból, s így nincs mindenkinek pontos emlékezete valós múltunkról.

Sem hely, sem idő nem áll most rendelkezésünkre tévhiteket megdönteni, mégis a helyzet megértéséhez hadd idézzünk néhány adatot. Tudjuk, hogy múltunk a mohácsi csatában omlott össze s azután az ország három részre szakadt. A három közül Erdély török védnökség alatt, önálló magyar fejedelemség lett. Az itt uralkodó fejedelmeket belföldi nagy családok fiaiból állították a kis ország élére, azok uralkodtak 1690-ig, amikor osztrák uralom alá került.

A másfél százados önállóság alatt az ország trónján sok nevezetes ember ült. Különböző családok, vallások tagjai, kik között kettő unitárius hitet valló volt. Az egyik Dávid Ferenc egyházalapítása idején János Zsigmond, a másik unitárius fejedelem pedig félévszázaddal később Székely Mózes volt.

Utóbbiról mindössze annyit tudunk, hogy állítólag Székelyudvarhelyt született 1550 körül, apja lófő székely volt, s mint ilyen, sok háborúban vett részt. A fiú kedvet érzett a katonáskodáshoz és beállott a fejedelmi hadseregbe katonának. Bátorsága, hősiessége, rátermettsége egyre feljebb emelték a katonai rangban és néhány év múltán már tiszti fokozatot ért el. Szájhagyomány szerint mintegy 25 éves ifjú lehetett, amikor csapata Radnót táján állomásozott, szemben pedig a folyón túl már az ellenség táborozott. Egyszer csak amolyan személyes bravúrból foga közé szorí-

---

* Elmondta a Székely Mózes emléktábla újrafelállításakor, Brassóban az unitárius templomban, 1991. szeptember 22-én.

tott kardjával egymaga átúszott az ellenfélhez és korabeli szokás szerint arra jelentkező bajvívót hívott ki küzdelemre. A fiatal és képzett katona párviadalban levágta ellenfelét, azzal vette szablyáját és visszaúszott saját seregéhez.

Mikor a fejedelem hírt kapott a hős székely ifjú bátorságáról és katonai sikeréről, nemessé emelte s egyben egy dandár vezetésével bízta meg. A nemességgel szép birtokokat is nyert, s mivel családi vagyona Siménfalva határában volt, más nemes emberekkel birtokot cserélve földjei nagyrészt e falu határába kerültek, így kapta ő is a siménfalvi előnevet.

Székely Mózes katonai pályafutása alatt több háborúban vett részt és kiváló hadvezéri híre kelt. Nem volt hát véletlen, hogy 1603-ban, mikor ismét fejedelemválasztásra került sor, főleg a székelyek akaratából ő került Erdély fejedelmi méltóságába. Áldozócsütörtökön lett fejedelemmé, olyan időben, amikor már osztrák hadak törtek be országa földjére. S mivel az osztrákok nem érezték magukat elég erősnek a törökökkel szembenállani, Básta, a hírhedt generális egyezséget kötött Havasalföld vajdájával, hogy kétoldalról támadva elfoglalja Erdélyt. Így a fiatal fejedelem kénytelen volt összeszedni az erdélyi hadakat, és Brassó alá vonult megvédeni országát. Így került sor 1603. július 17-én a Vidombák patak menti papírmalomnál* az ütközetre, ahol a töröcsvári szoroson bevonuló Radu Şerban hadai számbeli fölényben lévén, legyőzték az erdélyi hadakat. Így kapta az a hely a sokak által „erdélyi Mohácsnak“ mondott szomorú nevet, ahol 3000 válogatott magyar és székely vitéz esett el. Köztük volt a mindig első sorokban küzdő fejedelem is. Az elesett hős fejét Radu Şerban vajda sátra elé tűzette ki, majd diadal jelvényként behozták Brassó városába, és az itteni piactéren felelőtlen emberek gúnyt űztek vele.

Abban az időben már városi szenátor volt a későbbi híres városbíró Weiss Mihály, ki ismerte és tisztelte a hős Székely Mózest, s ezért fejét a Kolostor utcai kertjében helyezte örök nyugalomra. Később a régi ház helyére más épület került, kertjét is beépítették, ott létesült a múlt században az egykori Európa szálloda, sokféle rendezvény helye. Így jutott valakinek eszébe 1889 nyarán, hogy az egykor odatemetett fejedelmi fő helyén emléktáblát helyezzenek el.

Az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület szervezésében és rendezésében, a brassói Magyar Dalárda, Polgári Kör és Magyar Kaszinó közreműködésével ünnepség keretében helyezték el ezt a táblát az említett épület falában. A tábla sokáig háborítatlanul ott állott az egykori sír közelében.

Ám változtak az idők. Az egykori vendéglői díszteremből mozgóképszínház lett, s bár egy oldalfalon senkit nem bántott, az akkori hatal-

---

* A mai Méhkertekben.

masok közül valaki kiadta a parancsot, hogy azt onnan el kell távolítani és meg kell semmisíteni. A végrehajtással megbízott mérnök azonban, mint a múlt megbecsülője, tudomásomra hozta a készülő rombolást. Abban az időben a helyi egyházközség főgondnoka, a háromszéki unitárius egyházkör felügyelője voltam, s azonnal intézkedtem. Szerencsére a végrehajtással megbízott egyik atyafi is segítségünkre jött és így sikerült a táblát épen kivenni régi helyéről és elhozni ide a templomunkba. Így lapult ez a tábla csaknem 35 éven át, vártuk a napot, amikor ez megint kikerülhet rejtékhelyéről, és ezután már itt az unitárius templom tövében hirdetheti a kis ország elhunyt unitárius fejedelmének emlékezetét. Brassó határában esett el, feje itt a városban porladt el, emlékezetét is brassóiak kell megőrizték.

Köszönetet kell mondanunk a helybeli két unitárius egyházközségnek és a Nőegyletnek, hogy most elérkezettnek látták ennek a jeles emlékműnek a napfényre hozatalát. Külön köszönet illesse Balázs András presbiter készségét is, ki ennek a táblának megfelelő keretet alkotott. Itt jegyzem meg, hogy ezt a rövid és mégis kifejező szöveget is unitárius ember, a brassói egyházközség alapításában részes jegyző, Végh Mátyás tanár készítette.

Nézzétek meg ezt a táblát, s a rajta több mint egy évszázada fénylő feliratot. Ma is az eredeti fény vetíti vissza a napból jövő éltető világságot. Ahogy ezen nem fakult meg az írás, úgy maradjon meg valamenynyietek emlékezetében, lelkében az a fény, ami régi valóságunk hirdetője kell maradjon örökre.

ADORJANI RUDOLF

(közlő)

A KERESZTÚRKÖRI EGYHÁZKÖZSÉGEK VAGYONLELTÁRA A XVIII. SZÁZAD UTOLSÓ HARMADÁBÓL*

VI. KÖZLEMÉNY

Alsó Boldogasszonyfalva (185—188)

Anno 1773 Die 2da Decembris, Occasione Sanctae Visitationis in Ecclesia nostra A[lsó] Boldogasszonyfalviensi celebratae Bona Ecclesiae tam Mobilia quam Immobilia, Conscripta sunt serie sequenti¹:

* A szöveget gondozta és dr. Molnár István anyagának felhasználásával a jegyzeteket összeállította dr. Gaal György. A textiliák, felszerelési tárgyak, pénz- és mértekegységek magyarázata az I. közleményben található.

¹ Az 1773. év decemberének 2. napján a mi alsó-boldogasszonyfalvi egyházközségünkben tartott sz. vizitáció alkalmával összeírt ingó és ingatlan javak a következők: